

درباره:

طرح جامع صدور خدمات

بخش ششم

در شماره‌های گذشته از توان قابل توجه بخش فنی و مهندسی ایران در اجرای پروژه‌های بزرگ مانند پل‌سازی، جاده‌سازی، نیروگاهی، تجهیزاتی و ... همچنین مسوولیت‌پذیری این بخش برای صدور خدمات فنی و مشاوره‌ای مطالبی ارایه کردیم. در عین حال، تصویر کلان برنامه‌های دوم و سوم توسعه و سیاست‌ها و خط‌مشی‌های اساسی این برنامه‌ها را در رابطه با خدمات مورد بحث و بررسی قرار دادیم. اکنون در بخش ششم، عملکرد برنامه سوم توسعه با تاکید بر عملکرد بخش خدمات را ملاحظه می‌کنید.

اقتصادی بدون نفت ۵/۱ درصد در سال ۱۳۸۳، مدیون رشد بخش صنعت و معدن، برق و آب و گاز، خدمات موسسات پولی و مالی، بازرگانی، رستوران و هتلداری و خدمات اجتماعی و شخصی و خانگی، رشد انباشت سرمایه ماشین‌آلات به میزان ۱۴ درصد، رشد واردات کالا و خدمات به میزان ۱۹/۲ درصد و رشد مصرف خصوصی به میزان ۸/۶ درصد بوده است.

این سال‌ها، نرخ رشد اقتصادی از روند صعودی برخوردار بوده و از ۵ درصد در سال ۱۳۷۹ به ۶/۷ درصد در سال ۱۳۸۲ رسیده است که نشان‌دهنده تحقق پیش‌بینی برنامه سوم توسعه در سال ۱۳۸۲ می‌باشد. در سال ۱۳۸۳ از روند رشد مذکور کمی کاسته شد و به ۴/۸ درصد رسید (جدول شماره یک).
تحقق نرخ رشد اقتصادی ۵/۴ درصد و نرخ رشد

عملکرد برنامه سوم توسعه

(۸۳-۱۳۷۹)

تولید ناخالص داخلی:

تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶، در سال ۱۳۷۹ همزمان با آغاز برنامه سوم توسعه بالغ بر ۳۲۰۰۶۹ میلیارد ریال بود و در سال ۱۳۸۳ به ۳۹۷۳۰۴ میلیارد ریال افزایش یافت. در

با وجود اجرای سیاست‌های اصلاح ساختاری برنامه سوم توسعه و بهبود منابع حاصل از صادرات نفت و وجود فرصت‌های مناسب همچون وجود ذخایر ارزی، ورود ایران به صحنه اقتصاد جهانی و جذب سرمایه و فناوری به نظر می‌رسد که از توان اقتصاد ایران بعضاً به دلایل غیراقتصادی و سیستم نامناسب اقتصادی کاسته شده و نتوانسته در سال ۱۳۸۳ به روند رو به رشد خود ادامه دهد.

عملکرد بخش خدمات:

هر چند که نگاه به بخش خدمات در فرآیند توسعه متفاوت است اما در حال حاضر بخش غالب اقتصاد جهانی را خدمات تشکیل می‌دهد. بخش‌های خدماتی و تولیدی، ارتباط و وابستگی متقابل و پویایی با یکدیگر دارند و با رشد و توسعه اقتصادی و نیل به درجات بالاتر صنعتی، اهمیت این بخش به طور مستمر افزایش می‌یابد.

بخش خدمات در برنامه سوم بیشترین سهم (۵۴ درصد) از تولید ناخالص داخلی را داشته و رشد سالانه آن بطور متوسط ۴/۸ درصد بوده است. با توجه به سهم بخش خدمات در تولید ناخالص داخلی، ۲/۵ درصد نسبت به ۵/۶ درصد رشد کل تولید ناخالص داخلی از این بخش می‌باشد. نقش زیر بخش‌های بازرگانی، مستغلات و حمل و نقل از دیگر زیر بخش‌های آن بیشتر است.

ارزش افزوده بخش خدمات از ۷۳۷۱۶۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۹، به ۵۵۹۱۹۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۲ بالغ می‌گردد. زیر بخش‌های خدمات شامل بازرگانی، رستوران و هتلداری از ۴۶۸۹۹ میلیارد ریال به ۵۹۹۵۲ میلیارد ریال و حمل و نقل و انبارداری و ارتباطات از ۶۴۷۲۹ میلیارد ریال به ۴۳۴۳۳ میلیارد ریال، خدمات موسسات مالی و پولی از ۴۰۸۱ میلیارد ریال به ۵۹۳۶ میلیارد ریال، خدمات مستغلات و خدمات حرفه‌ای و تخصصی از ۴۴۲۷۸ به ۵۲۸۳۲ میلیارد ریال، خدمات عمومی از ۳۴۲۶۳ به ۳۳۲۷۷ میلیارد ریال و خدمات اجتماعی، شخصی و خانگی از ۸۴۷۰ به ۱۰۶۷۸ میلیارد ریال افزایش یافته است. در سال ۱۳۸۲ تمامی اجزای تشکیل‌دهنده گروه خدمات دارای رشد مثبت بوده است.

متوسط عملکرد برنامه حاکی از آن است که رشد متوسط سالانه این بخش معادل ۴/۸ درصد بوده و با توجه به متوسط سهم آن در تولید ناخالص داخلی کشور، حدود ۲/۵ درصد از ۵/۴ درصد رشد متوسط سالانه اقتصادی کشور از این بخش است.

در هیچ یک از سال‌های برنامه رشد مورد نظر این بخش محقق نشده و رشد ارزش افزوده آن به میزان کمتر از هدف مورد نظر برنامه بوده است.

جدول شماره دو عملکرد تولید ناخالص داخلی به تفکیک فعالیت‌های اقتصادی در برنامه سوم

توسعه (۸۲-۱۳۷۹) و به تفکیک زیر بخش‌های گروه خدمات را نشان می‌دهد.

تحلیل عملکرد بخش خدمات در برنامه سوم توسعه (۸۳-۱۳۷۹) سال ۱۳۷۹:

در سال ۱۳۷۹، ارزش افزوده بخش خدمات به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶ معادل ۱۶۷۷۳۷ میلیارد ریال بوده که حدود ۲۸ درصد مربوط به بازرگانی، رستوران و هتلداری؛ ۱۷/۷ درصد حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات به ۲۶/۴ درصد خدمات مستغلات و خدمات حرفه‌ای و تخصصی؛ ۵ درصد خدمات اجتماعی، شخصی و خانگی و کمترین سهم خدمات موسسات مالی و پولی معادل ۲/۴ درصد بوده است.

عملکرد صادرات در سال ۱۳۷۹ معادل ۲۰۱۲ میلیون دلار بوده که بیشترین سهم مربوط به مسافرت معادل ۴۶۷ میلیون دلار و بعد از آن کرایه و حمل و نقل و بیمه ۴۵۰ میلیون دلار، سایر خدمات دولتی ۳۶۸ میلیون دلار، سایر خدمات خصوصی ۳۰۲ میلیون دلار، درآمد سرمایه‌گذاری ۲۱۵ میلیون دلار و خدمات مسافری ۲۱۰ میلیون دلار بوده است که تمامی آنها نسبت به سال ۱۳۷۸ افزایش داشته‌اند. بیشترین سهم صادرات خدمات به ترتیب به مسافرت ۳۳ درصد، کرایه حمل و بیمه ۲۲ درصد، سایر خدمات دولتی ۱۸ درصد می‌باشد.

صادرات خدمات که مطابق هدف برنامه ۱۵۰۰ میلیون دلار پیش‌بینی شده بود، با عملکرد ۳۴ درصد نسبت به برنامه پیشی گرفته و سهم آن در کل صادرات غیرنفتی به ۳۲/۵ درصد بالغ گردیده و همچنین سهم آن در کل صادرات به ۶/۶ درصد رسیده که از هدف برنامه (۷/۶ درصد) کمتر می‌باشد.

سال ۱۳۸۰:

در سال ۱۳۸۰، ارزش افزوده بخش خدمات معادل ۱۷۷۲۶۷ میلیارد ریال و بیشترین سهم به ترتیب به بازرگانی، رستوران و هتلداری ۲۸/۷ درصد؛ خدمات مستغلات و خدمات حرفه‌ای و تخصصی ۲۶/۵ درصد؛ خدمات عمومی ۱۹/۲ درصد؛ حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات ۱۷/۷ درصد می‌باشد.

صادرات خدمات جمعاً معادل ۳۴۸۸ میلیون دلار شامل مسافرت ۸۹۱ میلیون دلار (۲۵/۵ درصد)، کرایه حمل و بیمه ۷۲۱ میلیون دلار (۲۱ درصد)، درآمد سرمایه‌گذاری ۶۵۵ میلیون دلار (۱۸/۸ درصد)، سایر خدمات دولتی ۵۷۶ میلیون دلار (۱۶/۵ درصد) بوده است. سهم خدمات مسافرت و درآمد سرمایه‌گذاری نسبت به سال ۱۳۷۹ افزایش یافته، ولی سهم کرایه و حمل و نقل، خدمات

مسافری و سایر خدمات دولتی و خصوصی کاهش یافته است.

از سوی دیگر، صادرات خدمات در سال ۱۳۸۰ نسبت به هدف برنامه بیش از دو برابر شده که سهم آن در کل صادرات غیرنفتی از ۲/۵ درصد هدف برنامه به ۴۳/۳ درصد افزایش یافته است و سهم آن در کل صادرات به ۱۲/۷ درصد بالغ می‌گردد که بیش از هدف برنامه (۷/۸ درصد) می‌باشد.

سال ۱۳۸۱:

در سال ۱۳۸۱، ارزش افزوده بخش خدمات بالغ بر ۱۸۶۹۹۲ میلیارد ریال بوده است که ۵۲/۶ درصد تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ را تشکیل می‌دهد. تمامی اجزای تشکیل‌دهنده گروه خدمات به جز خدمات عمومی دارای رشد مثبت بوده است. سهم زیر بخش‌های بخش خدمات به ترتیب: بازرگانی، رستوران و هتلداری ۲۹/۸ درصد؛ خدمات مستغلات و خدمات حرفه‌ای و تخصصی ۲۷/۱ درصد؛ خدمات عمومی ۱۷/۹ درصد و حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات ۱۶/۸ درصد بوده است. بیشترین رشد در این بخش مربوط به بخش ارتباطات با رشدی حدود ۱۲ درصد می‌باشد.

صادرات بخش خدمات به ترتیب: مسافرت ۲۷ درصد، کرایه حمل و بیمه ۲۶/۲ درصد، سایر خدمات خصوصی ۱۶/۳ درصد، درآمد سرمایه‌گذاری ۱۳ درصد، سایر خدمات دولتی ۱۲/۶ درصد و خدمات مسافری ۵ تا ۶ درصد بالغ گردیده است.

سهم کرایه حمل و بیمه و مسافرت و سایر خدمات خصوصی نسبت به سال ۱۳۸۰ افزایش و بقیه زیر بخش‌ها کاهش داشته است. عملکرد صادرات خدمات نسبت به هدف برنامه حدود ۲/۶ برابر شده است و سهم آن در کل صادرات غیرنفتی از ۲۶/۴ درصد (هدف برنامه) به ۴۸/۸ درصد افزایش یافته و در کل صادرات به ۱۵ درصد بالغ گردیده است.

سال ۱۳۸۲:

در سال ۱۳۸۲ ارزش افزوده بخش خدمات با رشد متوسط ۵/۱ درصد معادل ۱۹۶۵۵۹ میلیارد ریال بوده و بیشترین سهم از تولید ناخالص داخلی (۵۱/۹ درصد) به گروه خدمات اختصاص یافته است. این بخش در رشد اقتصادی کشور بعد از گروه صنایع و معادن بیشترین نقش را در افزایش تولید کشور داشته است.

سهم زیر بخش‌های خدمات به ترتیب بازرگانی، رستوران و هتلداری ۳۰/۵ درصد؛ خدمات مستغلات و خدمات حرفه‌ای و تخصصی ۲۶/۹ درصد؛ خدمات عمومی ۱۷/۲ درصد؛ حمل و نقل،

انبارداری و ارتباطات ۱۷ درصد؛ خدمات اجتماعی شخصی و خانگی ۵/۴ درصد و خدمات موسسات مالی و پولی ۳ درصد بوده است. صادرات خدمات در سال ۱۳۸۲، جمعاً معادل ۵۰۲۵ میلیون دلار و سهم صادرات زیر بخش‌های مربوطه به ترتیب مسافرت ۲۷ درصد، کرایه حمل و بیمه ۲۶ درصد، سایر خدمات خصوصی ۱۶/۳ درصد، درآمد سرمایه‌گذاری ۱۳ درصد، سایر

خدمات دولتی ۱۲/۶ درصد و خدمات مسافری حدود ۵ درصد بوده است. عملکرد صادرات خدمات نسبت به هدف برنامه (۲۱۰۰ میلیون دلار) بالغ بر ۶۴۱۵ میلیون دلار و حدود سه برابر شده است. همچنین، سهم آن در صادرات غیرنفتی به ۴۸/۵ درصد و در کل صادرات به ۱۵ درصد رسیده است.

سال ۱۳۸۳:

در سال ۱۳۸۳ گروه خدمات بیشترین سهم از تولید ناخالص داخلی را که معادل ۵۱/۸ درصد می‌باشد، به خود اختصاص داده و ارزش افزوده آن ۴/۸ درصد رشد داشته است. از رشد ۴/۸ درصد گروه خدمات در سال ۱۳۸۳ بالاترین آن مربوط به بخش بازرگانی و رستوران و هتلداری (۲/۳ درصد)، مستغلات (۰/۶ درصد) و حمل و نقل و ارتباطات (۰/۹ درصد) است که در مجموع ۳/۸ درصد رشد گروه خدمات را تأمین نموده‌اند، مابقی رشد به وسیله دیگر بخش‌ها تأمین شده است.

با توجه به ارقام مذکور نقش این بخش در رشد اقتصادی کشور در سال مزبور حدود ۲/۵ درصد بوده که بعد از گروه صنایع و معادن بیشترین نقش را در افزایش تولید کشور داشته است. جدول شماره سه عملکرد اجزای تراز خدمات را به تفکیک صادرات و واردات خدمات و زیر بخش‌های مربوطه طی سال‌های ۸۲-۱۳۷۹ را نشان می‌دهد. جدول شماره چهار عملکرد صادرات خدمات در برنامه سوم توسعه (۸۳-۱۳۷۹) را نشان می‌دهد.

جدول شماره یک

مقایسه برنامه و عملکرد رشد اقتصادی در برنامه سوم توسعه - (ارقام: درصد)

سال	برنامه	عملکرد
۱۳۷۹	۴/۵	۵/۰
۱۳۸۰	۵/۵	۳/۳
۱۳۸۱	۶/۵	۷/۵
۱۳۸۲	۶/۷	۶/۷
۱۳۸۳	۶/۸	۴/۸
میانگین	۶/۰	۵/۴

مأخذ: لایحه برنامه سوم توسعه و بانک مرکزی جمهوری اسلامی.

جدول شماره دو

عملکرد تولید ناخالص داخلی برحسب فعالیت‌های اقتصادی در برنامه سوم (۱۳۷۹-۱۳۸۳)

(ارقام: میلیارد ریال، به قیمت‌های ثابت ۱۳۷۶)

عنوان	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	درصد تغییر ۱۳۸۱	درصد تغییر ۱۳۸۲
گروه کشاورزی	۴۵۷۷۴	۴۹۷۳۸	۴۹۸۲۵	۵۳۳۴۵	۱۱/۴	۷/۱
گروه نفت	۴۲۷۹۵	۳۸۰۵۳	۳۹۴۰۵	۴۴۴۹۳	۳/۶	۱۲/۹
گروه صنایع و معادن	۶۷۲۲۷	۷۴۰۷۹	۸۳۱۶۲	۸۹۳۳۹	۱۲/۳	۷/۴
گروه خدمات:	۱۶۷۷۳۷	۱۷۷۲۶۷	۱۸۶۹۹۲	۱۹۶۵۵۹	۵/۵	۵/۱
بازرگانی، رستوران و هتلداری	۴۶۸۹۹	۵۰۹۴۷	۵۵۷۶۹	۵۹۹۵۲	۹/۵	۷/۵
حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات	۲۹۶۴۷	۳۱۲۹۱	۳۱۵۰۵	۳۳۴۳۴	۰/۷	۶/۱
خدمات موسسات مالی و پولی	۴۰۸۱	۴۷۸۱	۵۲۶۲	۵۹۳۶	۱۰/۱	۱۲/۸
خدمات مستغلات و خدمات حرفه‌ای و تخصصی	۴۴۲۷۸	۴۶۹۴۲	۵۰۶۵۴	۵۲۸۳۲	۷/۹	۴/۳
خدمات عمومی	۳۴۳۶۳	۳۴۰۹۶	۳۳۵۶۵	۳۳۷۲۷	-۱/۶	۰/۵
خدمات اجتماعی، شخصی و خانگی	۸۴۷۰	۹۲۱۰	۱۰۲۳۷	۱۰۶۷۸	۱۱/۲	۴/۳
کسر می‌شود: کارمزد احتسابی	۳۴۶۵	۳۵۷۳	۴۰۳۴	۴۷۲۷	۱۲/۹	۱۷/۲
تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه (بدون نفت)	۳۲۰۰۶۸	۳۳۰۵۶۴	۳۵۵۳۵۰	۳۷۹۰۰۹	۷/۵	۶/۷

مأخذ: خلاصه تحولات اقتصادی کشور سال ۱۳۸۲- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

جدول شماره سه
اجزای تراز خدمات در برنامه سوم توسعه

برنامه سوم					۱۳۷۸	۱۳۷۷	عنوان
۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹			
-۴۸۱۲	-۴۵۳۵	-۳۵۰۳	-۴۹۵	-۱۴۸۵	-۱۵۳۳	-۱۴۶۹	تراز خدمات
۶۹۹۱	۶۲۴۹	۵۰۲۵	۳۴۸۱	۲۰۱۲	۱۳۹۶	۲۰۲۳	صادرات خدمات:
۱۸۹۷	۱۷۰۴	۱۳۱۶	۷۳۱	۴۵۰	۳۱۰	۲۹۸	کرایه حمل و بیمه
۲۵۰	۲۳۳	۲۵۰	۲۳۱	۲۱۰	۱۸۳	۱۶۶	خدمات مسافری
۱۰۷۴	۱۰۳۳	۱۳۵۷	۸۹۱	۴۶۷	۴۰۳	۴۹۰	مسافرت
۸۰۸	۷۸۱	۶۵۳	۶۵۵	۲۱۵	۱۸۱	۲۳۰	درآمد سرمایه‌گذاری
۱۲۹۷	۱۰۹۹	۶۳۲	۵۷۶	۳۶۸	۲۳۹	۴۳۶	سایر خدمات دولتی
۱۶۶۵	۱۳۹۹	۸۱۷	۴۰۴	۳۰۲	۸۰	۴۰۳	سایر خدمات خصوصی
۱۱۸۰۳	۱۰۷۸۴	۸۵۲۸	۳۹۸۳	۳۴۹۷	۲۹۲۹	۳۴۹۲	واردات خدمات:
۸۲۰	۷۵۶	۴۳۴	۱۵۳۹	۱۳۴۷	۱۲۴۰	۱۷۱۱	کرایه حمل و بیمه
۳۰۰	۲۷۸	۲۴۰	۶	۳	۸	۲	خدمات مسافری
۴۰۵۳	۳۸۴۲	۳۷۵۰	۷۰۸	۶۶۸	۶۳۱	۱۵۳	مسافرت
۱۱۶۶	۱۰۴۶	۱۰۸۲	۳۹۷	۳۷۰	۴۷۳	۷۳۱	درآمد سرمایه‌گذاری
۳۷۰۳	۳۳۰۶	۲۰۶۵	۱۱۳۵	۹۶۶	۵۵۲	۸۱۷	سایر خدمات دولتی
۱۷۶۱	۱۵۵۶	۹۵۷	۱۹۸	۱۴۳	۲۵	۷۸	سایر خدمات خصوصی

مأخذ: گزارش اقتصادی سال ۱۳۸۳ - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی - ۱۳۸۴.

جدول شماره چهار
عملکرد صادرات خدمات در برنامه سوم توسعه (۸۳-۱۳۷۹) - ارقام: میلیون دلار

عنوان	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	جمع برنامه
کل خدمات:						
اهداف پیش‌بینی شده	۱۵۰۰	۱۷۰۰	۱۹۰۰	۲۱۰۰	۲۹۳۵	۱۰۱۳۵
عملکرد واقعی	۱۶۸۰	۲۰۰۳	۲۲۶۴	۲۷۰۱	۳۵۸۴	۱۲۲۳۲
درصد تحقق اهداف	۱۱۲	۱۱۸	۱۱۹	۱۲۹	۱۲۲	۱۲۱
خدمات فنی و مهندسی:						
اهداف پیش‌بینی شده	۷۸	۴۰۰	۳۰۰	۳۵۰	۵۷۰	۱۶۹۸
عملکرد واقعی	۱۰۵	۵۷۵	۲۵۷	۵۳۰	۹۴۱	۲۴۰۸
درصد تحقق اهداف	۱۳۵	۱۴۴	-۱۴	۱۵۱	۱۶۵	۱۴۲
سهم عملکرد خدمات فنی و مهندسی و کل خدمات (درصد)	۶/۳	۲۸/۷	۱۱/۴	۱۹/۶	۲۶/۳	۱۹/۷

مأخذ: سازمان توسعه و تجارت ایران - معاونت خدمات صادراتی و بازرگانی - مدیریت توسعه صادرات خدمات.

منبع: تحقیق کمیسیون صدور خدمات فنی و مهندسی اتاق ایران تابستان ۱۳۸۵